

'MIT BRENNENDER SORGE'

naar geestelijke alleenheerschappij aan de kaak gesteld in een herderlijk schrijven waarvan drie belangrijke passages begonnen waren met de woorden 'Wir beobachten mit Sorge.' Die formulering was de Paus en de kardinaal-staatssecretaris niet klemmend genoeg. 'Mit brennender Sorge' – zo luidden de eerste woorden en zo heette dus ook de encycliek die op 14 maart '37, twee zondagen voor Pasen, ondertekend werd. 'Mit brennender Sorge und steigendem Befremden beobachten wir,' aldus de Paus, 'seit geraumer Zeit den Leidensweg der Kirche, die wachsende Bedrängnis der ihr in Gesinnung und Tat treubleibenden Bekänner und Bekennerinnen inmitten des Landes und des Volkes dem St. Bonifatius einst die Licht- und Frohbotschaft von Christus und dem Reiche Gottes gebracht hat.'¹ Nu geen illusies meer! Het aanschouwelijk onderricht van de sinds '33 verlopen jaren was, aldus de Paus, duidelijk genoeg geweest: intriges waren onthuld, 'die von Anfang an kein anderes Ziel hatten als den Vernichtungskampf'.²

Fel en principieel was zijn veroordeling van het Neuheidentum en van het pseudo-religieus karakter der NSDAP:

'Wer die Rasse, oder das Volk, oder den Staat, oder die Staatsform, die Träger der Staatsgewalt oder andere Grundwerte menschlicher Gemeinschaftsgestaltung – die innerhalb der irdischen Ordnung einen wesentlichen und ehrengebietenden Platz behaupten – aus dieser ihrer irdischen Werteskala herauslöst, sie zur höchsten Norm aller, auch der religiösen Werte macht und sie mit Götzenkult vergöttert, der verkehrt und fälscht die gottgeschaffene und gottbefohlene Ordnung der Dinge.'³

Veroordeeld werd de veronachtzaming van het Oude Testament ('Die heiligen Bücher des Alten Bundes sind ganz Gottes Wort, ein organischer Teil Seiner Offenbarung'⁴); onderstreept werden de katholieke leerstellen omrent geloof, zedelær, zedelijke ordening en de plaats van de kerk; voor de jeugd, voor de priesters en kloosterlingen alsmede voor de leken vond de Paus treffende woorden van troost en bemoediging; hij bad ook voor hen van wie die nieuwe kerkvervolging uitging (was niet op de weg naar Damascus uit Saulus een Paulus geworden?): 'Der Vater alles Liches und aller Erbarmung möge ihnen eine Damaskusstunde der Erkenntnis schenken, für sich und alle die vielen, die mit ihnen geirrt haben und irren.'⁵

Op Palmzondag 1937, een week na de ondertekening, werd dit pauselijk getuigenis in alle katholieke kerken van Duitsland voorgelezen. Verspreiding van de tekst werd onmiddellijk verboden, twaalf drukkerijen die de ency-

¹ A.v., p. 1. ² A.v., p. 3. ³ A.v., p. 5. ⁴ A.v., p. 7. ⁵ A.v., p. 24.